

نویسندگان محترم جناب آقای حجت اله رشادی
جناب آقای دکتر محسن مرانی

با سلام و احترام
با توجه به اینکه مقاله ارزنده شما با عنوان " بررسی جایگاه حاشیه در فرش های تصویری دوره قاجار " با کد ۵۶۷ مورد پذیرش فصلنامه علمی - پژوهشی گلجام قرار گرفته است و برای چاپ به تایید نهایی رسیده است لذا به اطلاع می رساند طبق ماده ۱۲ الحاقیه های آیین نامه تعیین اعتبار نشریات در جلسه مورخ ۸۸/۷/۱ کمیسیون نشریات مصوب گردید از نویسندگان مقاله مبلغ ۲.۵۰۰.۰۰۰ ریال در یافت گردد.

لذا خواهشمند است ظرف مدت یک هفته جهت تسریع در این امر، مبلغ مشخص شده را به بانک ملت شعبه قزنی کد شعبه ۶۳۲۱۴ شماره حساب ۳۴/۶۴-۲۱۰۱۱۰۳۴ به نام انجمن علمی فرش ایران واریز و رسید بانکی را به شماره ۸۱۰۳۲۲۲۹ فاکس یا به آدرس anjomanfarsh@gmail.com ایمیل نماید در ضمن تصاویر مقاله را به صورت tif و چکیده انگلیسی همراه با متن نهایی مقاله در CD به آدرس مجله بستم نماید. (خیابان کریم خان زند، نبش خیابان دکتر عضدی - ساختمان دانشگاه علامه طباطبائی - طبقه دوم اتاق ۲۱۸).

در غیر اینصورت از چاپ مقاله شما در این مجله معذوریم.

باتشکر

حبيب اله آيت اللهی

سردبیر/مجله

انجمن علمی فرش ایران
مجله گلجام

بررسی جایگاه حاشیه در فرش‌های تصویری دوره قاجار

حجت‌اله رشادی

کارشناس ارشد رشته پژوهش هنر دانشگاه شاهد، تهران

دکتر محسن مرانی

استادیار دانشکده هنر دانشگاه شاهد، تهران

کلام

فصلنامه
علمی - پژوهشی
انجمن علمی
فرش ایران
شماره ۲۰
پاییز ۱۳۹۰

۵۷

شیوه کتابخانه‌ای و مشاهده‌ای بوده است.^۱

واژه‌های کلیدی: فرش تصویری، دوره قاجار، حاشیه بزرگ، حاشیه کوچک، تناسب حاشیه.

مقدمه

مراودات و مبادلات سیاسی، تجاری و نظامی صفویان با اروپاییان، به‌ویژه بعد از شکست چالدران روز به روز گسترش و افزایش یافت که در نهایت این روابط در زمان شاه عباس به اوج خود رسید. در این مبادلات، انواع کالاهای بازرگانی وارد ایران می‌شد که نقاشی‌ها و تصاویر چاپی و گراوردها و کتب مصور اروپایی از جمله آنها بود و جریانی جدید از هنرهای دیداری را پیش روی نقاشان و جامعه ایرانی گشود که در نهایت به تغییر و تحولی عظیم در هنر و خصوصاً نگارگری صفوی انجامید. آثار رضا عباسی و موضوعاتی که وی به آن‌ها پرداخته، شاهدهی بر این امر است. در ادامه این روند، نقاشی رنگ روغن رونق زیادی یافت و بعضی از نقاشان آثار خود را

چکیده

تحولات گسترده‌ای که در هنر ایران در دوره قاجار رخ داد، در نهایت به تصویری شدن غالب گونه‌های هنری منجر گردید. فرش نیز همچون سایر صورت‌های هنری پذیرای تصاویر شد و فرش‌های موسوم به فرش‌های تصویری در فرش‌بافی ایران به‌وجود آمدند. هرچند که در این‌گونه فرش‌ها تصویر غالباً در متن ظاهر می‌شد و بیشترین تأثیر را بر متن فرش‌ها بر جای نهاد، اما در عین حال حاشیه و جایگاه آن نیز دستخوش تغییر و تحولاتی گردید. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که در این دوره با وجود تعدیل شدن حاشیه‌های فرش‌های تصویری، حاشیه هیچگاه حذف نشده است و همواره به‌عنوان جزئی ثابت و جدانشدنی به‌حساب می‌آمده است. گرچه در پاره‌ای از فرش‌ها تناسب رایج حاشیه رعایت نشده است، ولی همواره هویت محل بافت را به همراه داشته است. این پژوهش به شیوه توصیفی - تحلیلی صورت گرفته است. جامعه آماری آن ۷۹ فرش تصویری دوره قاجار بوده و شیوه گردآوری اطلاعات به‌صورت ترکیب

^۱ این مقاله از پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد حجت‌اله رشادی با عنوان «سیر تحول تصویربافی در فرش ایران از دیرباز تا امروز» برگرفته شده که مورد حمایت مرکز ملی فرش ایران نیز قرار گرفته است.